

การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

เอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์

ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตที่เรียนรายวิชาเพศศึกษาของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาคปลายปีการศึกษา 2554 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คนและกลุ่มเปรียบเทียบ 40 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษา แบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และแบบประเมินความพึงพอใจในกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และ One Way MANOVA ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลังเรียน กลุ่มทดลองมีพัฒนาการดีขึ้นและดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบในด้านความดี ความจริง และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ ควรมีการทำวิจัยเพื่อผลักดันนโยบายให้จัดการเรียนรู้โดยใช้ “รูปแบบความรัก” ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในรายวิชาต่างๆ ทุกรายวิชา และครอบคลุมทุกระดับชั้น เพื่อเน้นให้ผู้เรียนเกิด “การรู้จักตนเองที่สมบูรณ์นำไปสู่การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ทำให้สังคมเป็นสุข”

คำสำคัญ: เพศศึกษา / รูปแบบความรัก / ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ / แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

Learning Management on Sex Education By Using Love Model for Comprehensive Humanization Based Upon Contemplative Education

Aimutcha Watanaburanon

Department of Curriculum, Instruction, and Educational Technology, Faculty of Education Chulalongkorn University

Abstract

This research was designed to determine the effects and satisfactions of students pertaining to learning management on Sex Education by using LOVE Model for comprehensive humanization based upon contemplative education. The samples were 80 students who enrolled in the Sex Education course at the Faculty of Education, Chulalongkorn University in the 2011 academic year. The students were divided into 2 groups, the experimental group with 40 students and the comparison group with 40 students as well. The research instruments were sex education learning management plans; comprehensive humanization in the areas of goodness, truth and knowledge; assessment form learning activities based upon LOVE Model satisfaction questionnaire. Data analysis was accomplished by using means, standard deviation, t-test and One Way MANOVA including content analysis. After the study, mean scores of the experimental group were statistically significantly higher than before the experiment and also higher than that when compare with the comparison group at the .05 level in the areas of goodness, truth, and knowledge (knowledge in the contents, attitudes and practice concerning sex behaviors). Moreover, students who studied Sex Education by using LOVE Model based on contemplative education principle showed their satisfactions concerning goodness, truth and knowledge through activities at the highest level. The researcher recommended that the application of Love Model Learning Management for Comprehensive Humanization in every subjects and class levels would stimulate the student in knowing oneself as the way of deserving "Morality Ahead Knowledge" on the students exactly.

Key words: Sex Education, Love Model, Comprehensive Humanization, Contemplative Education

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 ได้กำหนดให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”⁽¹⁾ อย่างไรก็ตาม การที่คนจะกลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเอง ให้เป็นคน “ดี เก่ง มีสุข” ตามเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา⁽²⁾ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้สร้างสรรค์ตนเองและสังคม โดยการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพโดยมีเป้าหมายที่จะสร้างบุคคลให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545⁽³⁾ มาตรา 22 ที่ระบุว่า “หลักการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ...”โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด ความเท่าเทียม ความเสมอภาค และการพัฒนาทักษะการคิดให้สามารถบูรณาการเชื่อมโยงวิถีชีวิตผ่านการปฏิบัติจริง วัดและประเมินผลตามสภาพจริง รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้⁽⁴⁾

แนวคิดของจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เน้นการพัฒนาจากด้านใน เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสรรพสิ่ง เกิดความรัก ความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตรอย่างสมดุล⁽⁵⁾ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจด้านในของตัวเอง เข้าถึงความจริง เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง⁽⁶⁾ ทั้งยังเป็นการศึกษาที่เน้นและให้คุณค่าในเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ผ่านกระบวนการหรือวิธีการและกิจกรรมที่หลากหลาย ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญา⁽⁷⁾ อาจกล่าวได้ว่า การใช้จิตตปัญญาศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้จักตัวเองมากขึ้น มีสติใคร่ครวญ ยอมรับความจริง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีการพัฒนาจิตใจและปัญญา⁽⁸⁻¹⁸⁾

ในการที่จะพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ ตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น เข้าถึงความจริงในธรรมชาติ มีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ เห็นคุณค่าในตนเองและ ต้องอาศัยแนวคิดหลักคำสอนของศาสนา และแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545⁽³⁾ ก็ยังได้ระบุ

ถึงการจัดการศึกษาที่ยึดหลัก “ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด” ด้วย การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น จึงควรเป็นการจัดการเรียนรู้ที่จะฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลากหลาย เช่น การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้จากการสังเกต การสัมผัส การฝึกปฏิบัติ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัว มีความสามารถในการคิด ความสามารถในการสื่อสารและความสามารถในการแก้ไขปัญหา อันจะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีหลายรูปแบบ อาทิ การจัดการเรียนการสอนแบบโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ และรูปแบบการสอนทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์⁽¹⁹⁾ การเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์⁽¹²⁾ รูปแบบการสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model)⁽²⁰⁾

สำหรับรูปแบบการเรียนรู้ “รูปแบบความรัก” (Love Model) ก็เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่ง ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แนวคิดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และแนวคิดด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยแนวคิดจิตตปัญญาศึกษานั้นเป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลรู้จักตัวเอง รู้จักความดี เข้าใจธรรมชาติ มีสติรอบคอบ รู้จักใคร่ครวญ เพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา ส่วนแนวคิดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดที่มุ่งสอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่วและทำจิตใจให้บริสุทธิ์

โดยการรักษาศีล การทำสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญาสำหรับแนวคิดด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสภาวะของบุคคลที่มีความเข้าใจตนเอง มีสติและปัญญาในการใคร่ครวญสรรพสิ่งทั้งหลาย และเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต ซึ่งประกอบด้วย การทำความดี การรู้จักความจริงของชีวิต และการมีความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ เพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์และตกผลึกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบความรักจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้มรณศึกษาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”⁽²¹⁾ ซึ่งพบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สูงกว่าก่อนเรียน และมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ “ความรัก” (Love Model) นั้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเรียนรู้ (Learning) เป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ร่วมกัน เรียนรู้ที่จะรักตนเองและผู้อื่น รวมทั้งเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา ขั้นเปิดใจ (Openness) เป็นแนวคิดที่ให้ผู้รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น และยอมรับความจริงของชีวิตในเรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ขั้นเห็นคุณค่า (Value) เป็นการจัดการเรียนรู้ให้เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น คุณค่าของชีวิต คุณค่าของความรู้ และคุณค่าของการมีสุขภาพดี และขั้นเห็นคุณงามความดี (Excellence) เป็นการ

จัดการเรียนรู้ให้เห็นคุณค่าความดี ความจริง ความรู้ และความสุข ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ “ความรัก” จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ตระหนักรู้ในตนเอง มีความรักความเมตตาต่อบุคคลและสรรพสิ่งรอบข้าง อันจะส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา รวมทั้งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แก่ผู้เรียน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ “ความรัก” (Love Model) จึงสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ได้ โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เช่น สุขศึกษา การส่งเสริมสุขภาพ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และเพศศึกษา เป็นต้น ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้จะช่วยสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ โดยเฉพาะเรื่องเพศศึกษา ซึ่งนับเป็นวิชาที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ แต่จากการศึกษาปัญหาในเด็กและเยาวชนในปัจจุบันที่นับว่าเป็นปัญหาสำคัญ คือ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร จากผลการสำรวจพฤติกรรมทางเพศของเด็กและเยาวชนในรอบปี พ.ศ. 2551-2552⁽²²⁾ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์แล้วเฉลี่ยร้อยละ 37 ยอมรับการอยู่ก่อนแต่งร้อยละ 50 และยังพบว่าวัยรุ่นหญิงอายุต่ำกว่า 19 ปีมาทำคลอดเฉลี่ยวันละ 190 ราย และพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาถึงอุดมศึกษา มีความสับสนทางเพศเฉลี่ยร้อยละ 45 ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนสถานการณ์วัยรุ่นไทย⁽²³⁾ อายุระหว่าง 15-19 ปี จำนวน 5 ล้านคนมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ถึง 1.25 ล้านคน มีอัตราการตั้งครรภ์อยู่ที่ 2.5 แสนคนต่อ

ปี โดยครึ่งหนึ่งเลือกที่จะทำแท้ง และมีอัตราการคลอดบุตรเฉลี่ย 1.2 แสนรายต่อปี หรือเฉลี่ยวันละ 360 คน ส่วนใหญ่ขาดการดูแลครรภ์ที่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ การคลอดก่อนกำหนด ทารกน้ำหนักตัวน้อย และมีการตายคลอดร้อยละ 1 ผลการศึกษาในวัยรุ่นหญิง⁽²⁴⁾ ก็พบว่า มารดามีความรู้ไม่ถูกต้องเรื่องคุมกำเนิดร้อยละ 74.4 และมีความรู้เกี่ยวกับการพูดคุยเรื่องเพศกับบุตรสาวเป็นเรื่องน่าอายไม่ควรเปิดเผยร้อยละ 46.4 ส่วนในกลุ่มวัยรุ่นหญิงที่มีระหว่าง 15-20 ปี พบว่ามีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุเฉลี่ยที่ 15.8 ปี และต่ำที่สุด 13 ปี

จากสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเพศดังกล่าว ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการจากระบบการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ถึงแม้จะมีการจัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบ แต่ก็ยังคงเกิดปัญหาในเรื่องเพศเหล่านี้อยู่ ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีความรู้ แต่ขาดทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ตระหนักรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนั้นการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาโดยใช้รูปแบบความรักมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้จักความดี ความงาม ความเข้าใจธรรมชาติ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสังคม เข้าใจความจริงของชีวิต มีสติรอบคอบ รู้จักใคร่ครวญ คิดไตร่ตรอง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น และมี

พฤติกรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ ซึ่งนอกจากจะส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลแล้ว ยังจะช่วยลดปัญหาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศของเด็กและเยาวชนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

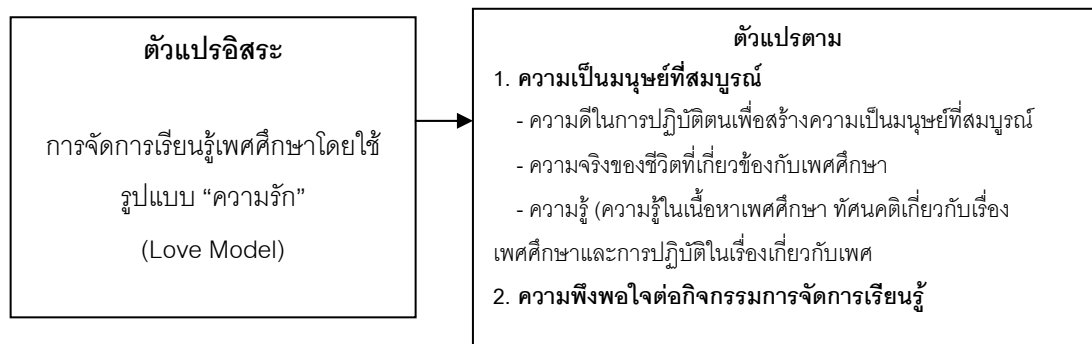
1. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (ความดี ความจริง และความรู้อยู่)

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1. กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ความดี ความจริง และความรู้) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ความดี ความจริง และความรู้) สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบสองกลุ่ม วัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตปริญญาบัณฑิต อายุระหว่าง 18-22 ปีที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา

2723256 เพศศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2554 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนดังกล่าวได้จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 40 คน โดย

แบ่งตามจำนวนตอนเรียนของรายวิชาเพศศึกษา คือตอนเรียนที่ 1 และตอนเรียนที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในกลุ่มทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก”

ชุดที่ 2 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษา ทักษะเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาและการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับเพศ) และแบบประเมินความพึงพอใจในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบความรักซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หลักธรรมทางศาสนา จิตตปัญญาศึกษาและเพศศึกษา

2. ใช้แนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัยที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยอาศัยหลักพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความดี (การรักษาศีล การมีความรัก ความเมตตา) ด้านความจริง (ความจริงของชีวิต ธรรมชาติของชีวิต ความจริงที่พึงปฏิบัติได้ การยอมรับความจริง และการรู้จักตนเองและ

ผู้อื่น) และด้านความรู้ (การมีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ) โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ “ความรัก” (LOVE Model)

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 16 แผน แบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ได้แก่ แบบประเมินความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แบบประเมินความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และแบบประเมินความรู้ ซึ่งประกอบด้วย แบบประเมินความรู้ แบบประเมินทัศนคติ และแบบประเมินการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก

4. นำแผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” แบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรักที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และพิจารณาข้อความให้ชัดเจนและเหมาะสม

5. ปรับปรุงแผนการจัดการรู้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนการนำไปใช้จัดการเรียนรู้เพศศึกษา

6. ตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมิน โดยให้ผู้เรียนในรายวิชาอื่นทำแบบประเมิน แล้วหาค่าความเที่ยงของแบบประเมินความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

แบบประเมินความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา แบบประเมินทัศนคติและแบบประเมินการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ของ Cronbach ส่วนแบบประเมินความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษาใช้วิธีของ Kuder-Richardson⁽²⁵⁾ ได้ค่าความเที่ยงดังนี้ แบบประเมินความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เท่ากับ 0.72 แบบประเมินความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษาเท่ากับ 0.73 แบบประเมินความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษาเท่ากับ 0.76 แบบประเมินทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาเท่ากับ 0.70 และแบบประเมินการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับเพศเท่ากับ 0.81

ขั้นตอนการทดลองและการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้รายวิชา 2723256 เพศศึกษาทั้งสองกลุ่มด้วยตนเอง ดังนี้

กลุ่มทดลอง ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” จำนวน 16 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ใช้เวลาสอน 16 สัปดาห์ รวม 32 ชั่วโมง ซึ่งกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ “รูปแบบความรักหรือ LOVE MODEL” มี 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 “ขั้นเรียนรู้” (Learning) ใช้กิจกรรมการตั้งคำถาม การตอบคำถาม การทำสมาธิ การสวดมนต์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการอภิปราย การแสดงความรู้สึก ขั้นที่ 2 “ขั้นเปิดใจ” (Openness) ใช้กิจกรรมการระบายความรู้สึก การเล่า

ประสบการณ์ การแสดงความคิดเห็น การจัดสุนทรียสนทนา และการแสดงความรู้สึก ขั้นที่ 3 “ขั้นเห็นคุณค่า” (Value) ใช้กิจกรรม การเขียนบันทึก (Journal Writing) การให้น้ำหนักคะแนน การทำสมาธิ การสวดมนต์ และการแสดงบทบาทสมมติ และขั้นที่ 4 “ขั้นเห็นคุณงามความดี” (Excellence) ใช้กิจกรรมการแสดงความรักโดยใช้คำพูด การเขียนข้อความ การวาดภาพ การเขียนคำขวัญ การทำบัตร (Card) แสดงความรัก การจัดกิจกรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแผ่เมตตา การทำสมาธิ การสวดมนต์ การแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับคุณงามความดีของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการเขียนบันทึก (Journal Writing)

กลุ่มเปรียบเทียบได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาแบบปกติ จำนวน 16 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ใช้เวลาสอน 16 สัปดาห์ รวม 32 ชั่วโมง โดยใช้กิจกรรมจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยาย แบ่งกลุ่มอภิปราย ศึกษาข่าวและกรณีศึกษา และการทำใบงาน สำหรับเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษานั้นให้หัวข้อเดียวกันทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ความดี ความจริง และความรู้) โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และ One Way MANOVA ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยการสังเคราะห์ ตีความ

และประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และผลการสะท้อนการเรียนรู้ตามความคิดและอารมณ์ของผู้เรียนในรูปของความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย สามารถสรุปผลได้ใน 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า

1.1) หลังเรียน กลุ่มทดลอง มีพัฒนาการที่ดีขึ้นกว่าก่อนเรียน ในด้านความดี ความจริง

ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนในด้านความดีเท่ากับ 3.06 และ 3.33 ในด้านความจริงคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 3.30 และ 3.54 ส่วนด้านความรู้คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับ 12.57 และ 15.24 คะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียนในด้านทัศนคติเท่ากับ 3.08 และ 3.38 สำหรับด้านการปฏิบัติคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียนเท่ากับ 2.89 และ 3.20 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง (n=40)

รายการประเมิน	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	
1. ด้านความดีในการปฏิบัติตนฯ	3.06	.25	3.33	.19	-7.67*
2. ด้านความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา	3.30	.23	3.54	.21	-6.99*
3. ด้านความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษา	12.58	2.18	15.25	2.44	-5.83*
4. ด้านทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ	3.09	.31	3.38	.21	-5.75*
5. ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ	2.89	.41	3.20	.27	-5.10*

* $p < 0.05$

1.2) หลังเรียน กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยในทุกด้านสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ โดยเรียงตามลำดับดังนี้คือ ด้านความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เท่ากับ 3.33 และ 3.04 ในด้านความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ

เพศศึกษามีค่าเท่ากับ 3.54 และ 3.27 ส่วนในด้านความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษามีค่าเท่ากับ 15.24 และ 12.90 ด้านทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศมีค่าเท่ากับ 3.38 และ 3.10 สำหรับด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 และ

2.81 ดังแสดงในตารางที่ 2 และเมื่อมาวิเคราะห์ ด้วย One Way MANOVA พบว่า กลุ่มทดลองมี พัฒนาการที่ดีขึ้นกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน โดย แสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนด้านความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) หลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (n=40)

รายการประเมิน	คะแนน เต็ม	กลุ่มทดลอง		กลุ่มเปรียบเทียบ	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1. ด้านความดีในการปฏิบัติตนฯ	5	3.33	.19	3.04	.17
2. ด้านความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ เพศศึกษา	5	3.54	.21	3.27	.17
3. ด้านความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษา	20	15.25	2.47	12.90	2.45
4. ด้านทักษะคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ	5	3.38	.21	3.10	.29
5. ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ	5	3.20	.27	2.81	.37

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความดีในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทักษะคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) หลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ (n=40)

รายการประเมิน	df	SS	MS	F	p value
1. ด้านความดีในการปฏิบัติตนฯ	1	1.62	1.62	49.12	.00*
2. ด้านความจริงของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพศศึกษา	1	1.44	1.44	40.38	.00*
3. ด้านความรู้ในเนื้อหาเพศศึกษา	1	110.45	110.45	18.44	.00*
4. ด้านทักษะคิดเรื่องเพศศึกษา	1	1.51	1.51	23.39	.00*
5. ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา	1	3.04	3.04	29.09	.00*

*p<0.05

1.3) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการสังเคราะห์ ดีความและประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และผลการสะท้อนการเรียนรู้ตามความคิดและอารมณ์ของผู้เรียน ในประเด็น กิจกรรมที่ชอบ การนำไปประยุกต์ใช้ ความดีที่ได้เรียนรู้ ความจริงที่ได้เรียนรู้ และความรู้ที่ได้รับ ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

กิจกรรมที่ผู้เรียนชอบและจำได้ในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก ได้แก่ การแสดงความรัก การจัดสุนทรีสนทนา การเขียนบันทึก การสวดมนต์ การทำสมาธิ การแผ่เมตตา การแสดงความรู้สึก ดังตัวอย่าง “กิจกรรมที่ชอบในวิชาเพศศึกษา มีหลายอย่าง คือ สวดมนต์ ทำสมาธิ แผ่เมตตา เพราะเป็นกิจกรรมที่แปลก ไม่น่าเชื่อว่าจะมาใช้สอนวิชาเกี่ยวกับเพศได้ พอได้ทำกิจกรรมพวกนี้ก็ทำให้ใจสงบขึ้น มีสมาธิพร้อมที่รับรู้หรือเริ่มเรียน บางครั้งในชั้นเรียนที่เพื่อนๆ เริ่มคุยกัน หรือแม้แต่ผมเองเริ่มไม่สนใจที่อาจารย์สอน อาจารย์ก็จะให้สวดมนต์บ้าง แผ่เมตตา หรือฝึกสมาธิ” (นิธินัย)

ผู้เรียนระบุว่าได้เรียนรู้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับเพศศึกษาสามารถนำไปใช้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพศ และกิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ก็สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เช่นกัน ดังตัวอย่าง “การศึกษาในวิชาเพศศึกษาสอนให้เรา รู้จักการวางตัวที่ดีในสังคม ไม่ชิงสุกก่อนห่าม ถ้าเป็นเพศหญิงก็ให้รักษาวนสงวนตัว เพศชายรู้จักปฏิบัติตัวต่อเพศตรงข้ามที่ถูกต้อง ได้สวดมนต์ตอนหลังเลิกเรียน และได้นั่งสมาธิในบางคาบ ให้มีสติและจิตใจผ่องใส” (ปิยภา)

ผู้เรียนระบุถึงความดีที่ได้เรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก ได้แก่ มีศีลธรรม มีคุณธรรม ปฏิบัติตนต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ให้เกียรติผู้อื่น เห็นคุณค่าของชีวิต เห็นคุณค่าของตนเอง และผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีสติ รอบคอบ รู้จักแยกแยะสิ่งที่ดีกับสิ่งที่ไม่ดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความรักและความเมตตา รู้จักการให้ การแบ่งปัน รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ดังตัวอย่าง “ช่วยให้เรารู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ เช่น การรู้จักวางตัวต่อเพศตรงข้าม และในการเรียนวิชานี้ยังสอดแทรกคุณธรรมด้วย เช่น บทสวดแผ่เมตตา ทำให้จิตใจปลอดโปร่ง ฝึกตนเองให้มีจิตใจที่ดีงาม รู้จักการให้ การแบ่งปัน” (กัลยากร)

ผู้เรียนระบุถึงความจริงที่ได้เรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก ได้แก่ เข้าใจธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ เข้าใจธรรมชาติในเรื่องเพศและการสืบพันธุ์ ยอมรับความจริงของชีวิต พึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่และเป็นอยู่ ภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าของชีวิต เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความจริงในเรื่องการรักเพศเดียวกันและพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ดังตัวอย่าง “ทำให้เรารู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ตนมีและเป็น รู้จักภูมิใจในตนเอง เข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงของชีวิตที่จะเกิดขึ้น รู้จักคิด รู้จักทำในสิ่งที่ถูกต้องโดยอาศัยพื้นฐานของความเป็นจริง

รวมถึงเข้าใจธรรมชาติของเพศของตนและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม” (ปณิชา)

ผู้เรียนระบุถึงความรู้ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก คือ ความรู้ในเนื้อหาสาระเพศศึกษา ได้แก่ พัฒนาการทางเพศ การเลือกคู่ครอง การวางตัวต่อเพศตรงข้าม การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด ความเชื่อที่ผิดในเรื่องเพศ ความผิดปกติทางเพศ พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทักษะชีวิต และการสอนเพศศึกษา ดังตัวอย่าง “ทำให้เรามีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา การมีเพศสัมพันธ์ การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เราสามารถที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาทางเพศได้ รวมทั้งเป็นการป้องกันปัญหาทางเพศที่อาจเกิดขึ้นด้วย” (ทัศนวรรณ)

2. ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.51) เมื่อพิจารณารายกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดโดยเรียงคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ กิจกรรมการแสดงความรัก ($\bar{x} = 3.82$) การจัดสุนทรีสนทนา ($\bar{x} = 3.75$) การเล่าประสบการณ์ ($\bar{x} = 3.59$) การทำ

สมาธิ ($\bar{x} = 3.55$) การแผ่เมตตา และการแสดงบทบาทสมมติ ($\bar{x} = 3.53$) การแสดงความคิดเห็น ($\bar{x} = 3.52$) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการให้น้ำหนักคะแนน ($\bar{x} = 3.51$) ตามลำดับ ส่วนความพึงพอใจในระดับมาก พบในกิจกรรม การสวมมนต์ ($\bar{x} = 3.49$) การแสดงความรู้สึก ($\bar{x} = 3.45$) การเขียนบันทึก และการอภิปราย ($\bar{x} = 3.42$) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 3.38$) การตั้งคำถาม ($\bar{x} = 3.35$) การระบายความในใจ ($\bar{x} = 3.33$) ตามลำดับ

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. ผลการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า

1.1) หลังเรียน กลุ่มทดลองมีพัฒนาการดีขึ้นกว่าก่อนเรียน ในด้านความดี ความจริง และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทักษะชีวิต และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจมาจากการที่กลุ่มผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและได้รับการตรวจสอบ

คุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งการวางแผนการจัดการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญที่จะทำให้มั่นใจว่ากิจกรรมและกระบวนการที่จัดทั้งหมดช่วยสนับสนุนการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน⁽¹⁶⁾ และยังมีการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” ให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสภาพการณ์ของผู้เรียนอีกด้วย

การดำเนินการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาด้วย 13 รูปแบบ “ความรัก” ตามแผนการจัดการเรียนรู้นั้น เป็นรูปแบบที่ได้รับการพัฒนาจากการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้มรณศึกษาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้วิจัย⁽²¹⁾ ซึ่งพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แตกต่างกับกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ในการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบความรัก ผู้เรียนจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีการฝึกสมาธิ การสวดมนต์เพื่อให้เรียนรู้สติ การแสดงความรักด้วยการแผ่เมตตา ซึ่งจะช่วยให้เห็นความสำคัญของการเกิด การใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า การวางตัวต่อเพศตรงข้ามได้อย่างเหมาะสม หากจะใช้ชีวิตคู่ครองก็สามารถจะพิจารณาเลือกและหลีกเลี่ยงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้นอกจากนั้นยังช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น เห็นคุณค่าของชีวิต คุณค่าของตนเองและผู้อื่น ดังคำกล่าว⁽¹⁷⁾ ที่ว่า จิตตปัญญา

ศึกษาเน้นการปลูกฝังความตระหนักรู้ ความเมตตา จิตสำนึกต่อส่วนรวม การนำปรัชญาแนวพุทธมาพัฒนาจิตและฝึกปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดปัญญาและยังเป็นการบ่มเพาะสติ สัมปชัญญะ และการเรียนรู้ที่ได้มรูปแบบของผู้เรียนอีกด้วย⁽²⁷⁾

1.2) หลังเรียน กลุ่มทดลองมีพัฒนาการดีขึ้นกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ในด้านความดี ความจริง และความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเพศ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า กลุ่มทดลองนั้นได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบความรัก ที่เน้นการแสดงความรู้สึเกี่ยวกับความรัก ความเมตตา การฝึกคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยการพูด การเขียน และการสนทนา รวมทั้งการฝึกสมาธิ การสวดมนต์ และการแผ่เมตตา ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีสติมองเห็นคุณค่าของชีวิต คุณค่าของตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้เรียนมีแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในเรื่องความดี ความจริง และความรู้ ส่วนผู้เรียนในกลุ่มเปรียบเทียบนั้นได้รับการจัดการเรียนรู้ในแบบปกติคือ การบรรยาย จัดกลุ่ม แสดงความคิดเห็น และอภิปราย จึงทำให้ไม่ได้รับความรู้และประสบการณ์โดยตรง ตลอดจนการไม่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติโดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ “รูปแบบความรัก” เช่น การทำสมาธิ การสวดมนต์ การเขียนบันทึกความรู้สึเกี่ยวกับเรื่องเพศ สนทนาสนทน เป็นต้น

จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้ความดีในเรื่องมีศีลธรรม มีคุณธรรม ปฏิบัติตนต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ให้เกียรติผู้อื่น เห็นคุณค่าของชีวิต เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีสติ รอบคอบ รู้จักแยกแยะสิ่งที่ดีกับสิ่งที่ไม่ดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความรักและความเมตตา รู้จักการให้ การแบ่งปัน รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่า ความเจริญงอกงามของจิตใจสามารถปฏิบัติได้อย่างง่าย จากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้รูปแบบความรักเช่น การสวดมนต์ แผ่เมตตา ทำสมาธิ การแสดงความรัก เป็นต้น ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยในรายวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา⁽²⁸⁾ ที่พบว่า ผู้เรียนมองโลกในแง่ดีมากขึ้น มีความเมตตา ให้อภัย ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น รู้คุณค่าของตนเองและผู้อื่น และมีสมาธิมากขึ้น และงานวิจัยรายวิชามรณศึกษา⁽²⁹⁾ ที่พบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้ความดีจากการปฏิบัติสมาธิ การสวดมนต์ การแผ่เมตตา และการทำสิ่งที่ดีให้แก่ผู้อื่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศ⁽³⁰⁾ ที่ได้เสนอแนะไว้ว่า รูปแบบการสอนเพศศึกษาใหม่ควรเป็นรูปแบบการสอนเพศศึกษาแบบ “คุณธรรม” (Moral Sex Education) ที่เน้นคุณธรรมศึกษาในทางบวก เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมหรือธรรมะ (dharma) ให้กับผู้เรียน เป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ

ความหมายของชีวิต การอยู่ร่วมกัน การเลือกคู่ การมีความสัมพันธ์ทางเพศ การรู้จักคิดรู้จักยับยั้งชั่งใจ และรู้จักตัดสินใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการมีพฤติกรรมทางเพศ ตลอดจนการเรียนรู้การพัฒนาบุคลิกภาพและวัฒนธรรมของสังคมด้วย

ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศโดยระบุถึงการเข้าใจธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ เข้าใจธรรมชาติในเรื่องเพศและการสืบพันธุ์ ยอมรับความจริงของชีวิต ฟังพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่และเป็นอยู่ ภาควิชาในตนเอง เห็นคุณค่าของชีวิต เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ยอมรับความจริงในเรื่องการรักเพศเดียวกัน และพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม สำหรับด้านความรู้ (ความรู้ในเนื้อหา ทักษะคิด และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ) นั้น ผู้เรียนระบุว่าได้เรียนรู้เนื้อหาสาระเพศศึกษา ได้แก่ พัฒนาการทางเพศ การเลือกคู่ครอง การวางตัวต่อเพศตรงข้าม การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด ความเชื่อที่ผิดในเรื่องเพศ ความผิดปกติทางเพศ พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทักษะชีวิต และการสอนเพศศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการสอนเพศศึกษา⁽³¹⁾ ที่ว่า การสอนเพศศึกษาเป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของเรื่องเพศ มีทัศนคติและแนวคิดที่ดีงามต่อเรื่องเพศ ซึ่งจะเป็นรากฐานที่สำคัญในการตัดสินใจอย่างฉลาด รวมทั้งสร้างเสริมทักษะนิสัยและความประพฤติทางเพศ ตลอดจนความสำนึกในหน้าที่และความ

รับผิดชอบในหน้าที่และการกระทำต่างๆ เหล่านั้น ทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวม

2. ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษาโดยใช้รูปแบบ “ความรัก” เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด(คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.51) โดยเฉพาะคะแนนเฉลี่ยระดับมากที่สุด ในกิจกรรมการแสดงความรัก การจัดสุนทรียสนทนา การเล่าประสบการณ์ การทำสมาธิ การแผ่เมตตา การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการให้น้ำหนักคะแนน ส่วนกิจกรรมอื่นๆ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยผู้เรียนระบุว่ากิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ได้รับความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนเข้าใจและตระหนักรู้ในตนเองมากขึ้น ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากว่า ผลการสะท้อนความคิดและความรู้สึกจากจิตใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้มองตนเองในด้านความรู้สึกนึกคิด ซึ่งอาจเป็นผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ “รูปแบบความรัก” จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใคร่ครวญจากภายในด้วยตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้และการเรียนรู้มิติ/โลกด้านในของตนเอง ให้คุณค่าในเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งเป็นการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองที่เกิดขึ้นจากการเผชิญกับผู้อื่นและโลกภายนอก ผ่านกระบวนการ/วิธีการและกิจกรรมที่หลากหลาย มีเป้าหมายก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิดและจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลก ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญา มีความรักความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ⁽⁷⁾ และสอดคล้องกับการวิจัยโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาจิตวิทยาการศึกษา⁽³²⁾ ที่พบว่า ผู้เรียนรู้จักเข้าใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง ตระหนักถึงความสำคัญของการมีเมตตา เรียนรู้ที่จะมีความสุขจากการให้ความสุขแก่ผู้อื่น เรียนรู้ธรรมชาติของมนุษย์ เรียนรู้คุณค่าของการมีชีวิตอยู่ พร้อมทั้งเรียนรู้ที่จะสร้างกุศล และฝึกสติ เพื่อดำเนินชีวิต รู้สึกมีความสุข และอิ่มเอิบใจเมื่อได้ทำความดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยในรายวิชามรณศึกษา⁽²¹⁾ ซึ่งพบว่านิสิตกลุ่มที่เรียนมรณศึกษาทั้งในปีการศึกษา 2552 และ 2553 ได้ระบุถึงความพึงพอใจที่ได้รับความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนรู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้นจากการสะท้อนความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การแผ่เมตตา การเล่าประสบการณ์ การอภิปราย การบรรยายของอาจารย์และวิทยากร การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีศึกษา การจัดสุนทรียสนทนา การระบายความรู้สึก การเขียนความรู้สึกเกี่ยวกับความตาย การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย การเขียนคำไว้อาลัย และการฝึกปฏิบัติการสอนมรณศึกษาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้แก่

ในเชิงนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบาย สถานศึกษา ให้จัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (รวมทั้งระดับอนุบาลศึกษา) และระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดให้สถานศึกษาจัดให้มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ “รูปแบบความรัก” ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในรายวิชาต่างๆ ทุกรายวิชา ทั้งนี้เพื่อเน้นให้ผู้เรียนเกิด “คุณธรรมนำความรู้” อันจะนำไปสู่การมีสติและปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561)

ส่วนในเชิงปฏิบัติ นั้น สถานศึกษาควรดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดให้มีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเน้นให้ผู้เรียนตระหนักรู้ในตนเอง มีสติและปัญญาในการไตร่ตรอง รู้จักคิด มีคุณธรรมเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และมีชีวิตที่มีความสุข ในสถาบันการผลิตครู คุณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ควรจัดให้มีการเรียนการสอนที่ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ในทุกๆ รายวิชา โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับสุขศึกษา สุขภาพและชีวิต เพื่อให้เกิด “สังคมคุณธรรมนำความรู้” และ “การมีสุขภาพดี” อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป นอกจากนี้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ควรมีการ

ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้ผู้เรียนได้ประเมินผลการเรียนของตนเองและของเพื่อนด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ “รูปแบบความรัก” ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ สุขศึกษา สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย ชีวิตและครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากเป็นรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและความจริงตามวิถีของชีวิตมนุษย์

2. ควรศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ “รูปแบบความรัก” ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในทุกระดับชั้น ทั้งในระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555.
2. กิจการพิเศษ, สำนัก. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. นโยบายสถานศึกษา 3D เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสถานศึกษา 3D และเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 3D. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย, 2552.

3. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2545.
4. นางลัดดาณีย์ วิรัชชัย ศจีมาจ ณ นคร และพิศสมัย อรทัย. การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม, 2551.
5. สมุน อมรวิวัฒน์. “หาทางออกให้สังคมไทยด้วยจิตตปัญญาศึกษา,” เอกสารประกอบการประชุมลงนามความร่วมมือ (MOU) และการประชุมเชิงปฏิบัติการชุดโครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์สู่การเป็นสถาบันพัฒนานาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). วันที่ 3-5 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงแรมไบหยก 2 กรุงเทพฯ, 2552: 10-13.
6. ประเวศ วะสี. แนวคิดเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษา. [online]. ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล. เข้าถึงได้จาก: <http://www.ec.mahidol.ac.th/aboutus.htm> [วันที่สืบค้น 1 สิงหาคม 2552]
7. จุมพล พูลภัทรชีวิน. ปฏิรูปการศึกษาครั้งใหม่ขอหัวใจให้จิตตปัญญาศึกษา. คอลัมน์จิตวิวัฒน์ มติชนรายวัน. วันเสาร์ที่ 31 มกราคม 2552: 9.
8. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). ชีวิตที่สมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, 2541.
9. รสวลีย์ อักษรวงศ์. ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดตปัญญาศึกษารายวิชาการจัดการชีวิตและการทำงาน. เอกสารเผยแพร่ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยงาน “ราชภัฏวิชาการเฉลิมพระเกียรติและสัปดาห์ วิทยาศาสตร์แห่งชาติ” วันที่ 19 สิงหาคม 2553 ณ ห้องบงกช อาคาร 6 (MBA) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2552.
10. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2543.
11. ประเวศ วะสี. ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึงสิ่งสูงสุด ความจริง ความดี ความงาม. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, 2550.
12. อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. คุณธรรมนำความรู้: รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2550.
13. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิต หรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน, 2550 ก.
14. _____. ฐานที่มั่นคงของชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550ข.

- 15.สุदीใจ บุญอารีย์ ประชุม ผงผ่าน อารี หลวงนา
รสวลีย์ อักษรวงศ์ และเรืองอุไร อมรไชย.
โครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะ
ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
สู่การเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา
ที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. เอกสารเผยแพร่
ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอ
ผลงานวิจัย งาน“ราชภัฏวิชาการเฉลิมพระ
เกียรติและสัปดาห์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ” วันที่
19 สิงหาคม 2553 ณ ห้องบงกช อาคาร 6
(MBA) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,
2553.
- 16.พระมหาประสพ สมมาจาโร (สังฆวิธาน). วัดสวน
พลู เจริญกรุง เขตบางรัก กรุงเทพฯ: บท
สัมภาษณ์. (16 ธันวาคม 2554), 2554.
- 17.กิตติชัย สุทธิโนบล. การจัดการเรียนการสอน
ตามแนวพุทธ ก้าวสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.
ราชบุรี: ธรรมรักษ์การพิมพ์, 2555.
- 18.สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกล
มหาสังฆปริณายก. จิตตภาวนา. กรุงเทพฯ:
บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, 2555.
- 19.สุมน อมรวิวัฒน์. 2533. สมบัติทิพย์ของ
การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- 20.ทศนา แหมมณี. 2552. ศาสตร์การสอน องค์
ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 21.เอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์. (2554). การพัฒนา
รูปแบบการจัดการเรียนรู้มรณศึกษาเพื่อสร้าง
เสริมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิด
จิตตปัญญาศึกษา, "เอกสารอัดสำเนา.
กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- 22.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ (สสส). สถิติวิกฤตเด็กไทย. (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก: [http://www.thaihealth.or.th/
healthcontent/special_report/18154](http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/special_report/18154) [วันที่
สืบค้น 25กันยายน 2554]
- 23.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ (สสส). วิจัยรุ่น 5 ล้านคนเสี่ยงมี
เพศสัมพันธ์ 1.25 ล้านคน. (ออนไลน์). เข้าถึง
ได้จาก: [http://www.thaihealth.or.th/health
content/ special_report/ 20227](http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/special_report/20227) [วันที่สืบค้น
25กันยายน 2554]
- 24._____. พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของ
วัยรุ่นหญิง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http://
www.thaihealth.or.th/healthcontent/specia
l_report/20712](http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/special_report/20712) [เข้าถึงได้จาก 25กันยายน
2554]
- 25.เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลศรี. การวัดผลและการ
สร้างแบบสอบถามสัมฤทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ 8.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2552.
- 26.Orlich, D.C., et al. Teaching Strategies: A
Guide to Effective Instruction. Boston:
Wadsworth, 2010.

- 27.สมน อมรวิวัฒน์. ดุลยภาพของการเรียนรู้. [online]. โครงการจิตวิวัฒน์ มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เข้าถึงได้จาก: http://www.jitwivat.org/docs/articles/050806_sumon.htm [สืบค้นวันที่ 1 สิงหาคม 2552]
- 28.เรืองอุไร อมรไชย. ผลการจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา ในรายวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา. เอกสารเผยแพร่ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย งาน“ราชภัฏวิชาการเฉลิมพระเกียรติและสัปดาห์ วิทยาศาสตร์แห่งชาติ” วันที่ 19 สิงหาคม 2553 ณ ห้องบงกช อาคาร 6 (MBA) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2552.
- 29.เอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์. “การจัดการเรียนรู้ มรณศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา”, วารสารครุศาสตร์ (ฉบับจิตตปัญญาศึกษา). 2553; 38(3): 16-29.
- 30.Yun, Lei. et al. “The Practical Problems and Progress of Western Mainstream Sex Education Models”. Studies in Sociology of Science. 2011; 2(1): 1-5.
- 31.สุชาติ โสมประยูร. เพศศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2547.
- 32.กรกฎา นักร้อง. การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะจิตตปัญญาและการเห็นคุณค่าในตนเองของนิสิตในรายวิชาจิตวิทยาการศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. 2553; 26(1): 1-11.